

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Een werk van de Heilige Geest

„En als Hij komt, zal Hij de wereld overtuigen van zonde en van gerechtigheid en van oordeel; van zonde, omdat zij in Mij niet geloven; van gerechtigheid, omdat Ik heenga tot de Vader en gij Mij niet langer ziet; van oordeel, omdat de overste dezer wereld geoordeeld is.”

Joh. 16 : 8—11

Wanneer we schrijven of spreken over de Heilige Geest en Zijn werk dan mogen we ons wel inprenten, dat we dat alleen recht kunnen doen als we ons houden aan het Woord des Heren. We kennen de Vader alleen door het Woord, dat ons Hem openbaart. We kunnen van Jezus Christus de Zone Gods alleen met wijsheid spreken als we ons houden aan het Evangelie, waardoor Hij zich ons bekend maakt. Dat geldt nu ook van de Heilige Geest. We kennen Hem alleen recht en goed door het Woord des Geestes, waaraan wij ons gelovig onderwerpen.

Het schijnt wel dat sommige christenen denken, dat zij de Heilige Geest en Zijn werken op andere wijze moeten kennen dan de Vader en de Zoon. Zij weten wel, dat zij de Vader moeten kennen door het geloof. Zij verstaan ook wel, dat zij de Here Jezus, Gods eniggeboren Zoon, alleen kunnen kennen door het geloof in het Evangelie. Maar dat dit ook geldt van de Heilige Geest schijnt tot velen niet te zijn doorgedrongen. Daarom leven er over de Geest en Zijn werk, vooral bij allerlei secten, vreemde gedachten.

We moeten ons houden aan wat de Here ons heeft geopenbaard. Dan weten we dat de Uitstorting van de Heilige Geest eenmaal geschied is en dat die zich niet herhaalt. Dan verwachten we geen „verdeelde tongen als van vuur” en dan begeren we niet „te spreken met andere talen”. Dan verstaan we, dat we door het geloof in de Here Jezus ook deel hebben aan Zijn Geest. Wij ontvangen de Heilige Geest tengevolge van „de prediking van het geloof”. Naar het woord van Paulus uit Gal. 3 : 2: „Dit alleen zou ik van u willen weten: Hebt gij de Geest ontvangen tengevolge van werken der wet of van de prediking van het geloof?” Dan willen we luisteren naar het onderwijs van de Here Jezus, dat Hij aan Zijn discipelen gaf en nog aan ons geeft in Joh. 16 : 8—11.

Jezus zeide tot zijn leerlingen, dat Hij van hen zou weggaan. Daarom waren zij bedroefd. Wie zou hen nu troosten? Wie zou het voor hen opnemen als zij door de Joden werden aangevallen? Wie zou voor hen bidden als zij struikelden? Was het niet veel beter dat de Heiland maar bij hen bleef?

Neen, dat was niet beter. Hij Zelf zegt: „Het is beter voor u, dat Ik heenga. Want indien Ik niet heenga, kan de Trooster niet

tot u komen, maar indien Ik heenga, zal Ik Hem tot u zenden”. Met de Trooster wordt de Heilige Geest bedoeld. We kunnen in plaats van Trooster ook wel zeggen: Helper of Raadsman. Iemand, die het voor de discipelen opneemt, die hen helpt in de strijd tegen de mensenwereld. Zo hebben de apostelen dus twee Troosters of Helpers. Eén in de hemel, die daar voor hen bidt. En Eén op aarde, die voor en met hen meestrijdt.

„Als Hij komt, zal Hij de wereld overtuigen”. De discipelen doen dat door hun prediking. Daardoor trachten zij de mensen tot zondekennis te brengen. En tot kennis van de gerechtigheid Gods. En ze willen hen doen beven voor het gericht. Heeft de wereld nu alleen met het woord van de apostelen te maken? Komt daarin alleen een mensenwoord tot hen?

De Here Jezus belooft de apostelen nu, dat Hij Zijn Geest zal zenden. Die zal door hun mond spreken om zo te zeggen. Hij zal de wereld overtuigen. Hij zal aan de wereld het bewijs leveren van zonde en van gerechtigheid en van oordeel. Bij „wereld” moeten we denken aan de „mensenwereld”. Dus aan de Joden in de eerste plaats. Dan ook aan de heidenen, tot wie het Woord des HEREN zal uitgaan. Dat woord „wereld” omvat alle mensen, tot wie het Evangelie komt. De apostelen staan dus niet alleen met hun woord. Maar de Heilige Geest is hun Helper, hun Raadsman, hun Trooster, hun Advocaat. Wie het Woord van de apostelen hoort heeft met het Woord des Geestes te doen. Door hun Woord dringt de Heilige Geest tot schuldbelijdenis en tot geloof in Gods gerechtigheid en tot vrees en beving voor het oordeel. Als hier staat dat Hij de wereld zal overtuigen, dan wil dat niet zeggen dat alle mensen zich zullen laten overtuigen. Men kan het getuigenis des Geestes wederstaan. Iemand kan de Geest bedroeven. Men kan zich tegen de overtuiging des Geestes verzetten. Men kan niet-willen horen. Maar met de prediking van het Woord des HEREN komt de Heilige Geest aandringen op zondekennis en geloofsgerechtigheid en beving voor het oordeel, dat over levenden en doden zal gaan.

Hij zal overtuigen van zonde. We hoeven niet raden wat de Here Jezus daarmee bedoelt. Want Hij verklaart dit in vs 9: „van zonde, omdat zij in Mij niet geloven”. We mogen ook wel vertalen: „van zonde, namelijk dat zij in Mij niet geloven”. Daarmee wil de Here Jezus natuurlijk niet zeggen, dat dit de enige zonde is. Maar wel, dat dit de wortelzonde is. De Joden zagen zonde in overtreding van de vele sabbatsvoorschriften en in het niet houden van de reinheidsvoorschriften enz. Maar de Heilige Geest zal door de prediking aantonen, dat de wortelzonde is: het niet geloven in Jezus Christus. Dáár ligt de bron van alle kwaad. Dat is het ergste wat er maar bestaan kan. God is zó liefderijk, dat Hij Zijn eigen Zoon geeft tot een verzoening der zonden. Hij laat in Jezus Christus Zijn genade stralen voor aller ogen. Is het dan niet erg als men z'n ogen en oren voor dit alles sluit? Dat is het allerergste. Wie met ongelof Gods liefde beantwoordt is afgesneden van de bron van alle goeds. Die blijft in de duisternis.

Hebben wij ons door de Heilige Geest, die door het Woord ons overtuigt, laten overtuigen, dat ongelof de zonde bij uitnemendheid is? We vinden waarschijnlijk moord en echtbreuk en diefstal veel erger dan ongelof. Misschien denken we wel, dat ieder dat zelf

UIT DE INHOUD:

Een werk van de Heilige Geest	H. J. J.
„De Grootte Vredebodschappbrenger was binnen gekomen” (I)	C. V.
De boodschap van het Réveil (III)	J. L. v. E.
Eeuwfeest in Zuid-Afrika (II)	J. M.
Techniek en toekomst (IV slot)	J. Stw.
Genade en waarheid (I)	D. H.
Brieven uit het Verre Westen	W. v. d. K.
Kritische krabbels	Frater
Persschouw	C. V.
Kerknieuws	

maar moet weten of hij geloven wil of niet; en dat elk maar op eigen wijze moet trachten zalig te worden. Maar het getuigenis des Geestes is, dat ongelof zonde is. Het doet ons het levensdoel missen en is een wortel van alle kwaad.

Ook zal de Heilige Geest overtuigen van gerechtigheid of rechtvaardigheid. Dat verklaart de Heiland aldus: „van gerechtigheid, omdat Ik tot mijn Vader ga en gij Mij niet langer ziet”. Bij gerechtigheid zullen we in de eerste plaats moeten denken aan Gods gerechtigheid en de rechtvaardigheid van Jezus Christus. Gods heilig en rechtvaardig kind Jezus zal gerekend worden onder de misdadigers. Men zal Hem veroordelen als een onrechtvaardige. Maar de Heilige Geest zal door de prediking van opstanding en hemelvaart en zitting ter rechterhand Gods Hem rechtvaardigen. De rechtvaardige God zal Jezus Christus, de rechtvaardige, niet in het graf laten. Maar Hem met eer en heerlijkheid kronen, omdat Hij gehoorzaam geweest is tot de dood, ja de dood des kruises. De opstanding en de hemelvaart zijn bewijzen van de rechtvaardigheid Gods en van de rechtvaardigheid van Jezus Christus. Hij gaat tot de Vader en geen oog zal Hem meer zien. Hij wordt opgenomen in de hemel. Maar daarin ligt het bewijs, dat Hij alles heeft volbracht wat te volbrengen was. „En buiten alle twijfel, de verborgenheid der godzaligheid is groot: God is geopenbaard in het vlees, is gerechtvaardigd in (of door) de Geest, is gezien van de engelen, is gepredikt onder de heidenen, is geloofd in de wereld, is opgenomen in heerlijkheid”. I Tim. 3 : 16.

Tenslotte zal de Heilige Geest overtuigen „van oordeel, omdat de overste dezer wereld geoordeeld is”. Hij zal door de verkondiging van dood en opstanding van Christus tot de overtuiging dringen, dat de overste der wereld al geoordeeld is. De overste dezer wereld, dat is de duivel. Ook wel genoemd de vorst der duisternis. Of: de god dezer eeuw. Satan, de grote tegenstander van God en Jezus Christus. Hij scheen te overwinnen toen de Here Jezus werd gekruisigd. Maar zijn nederlaag bleek toen Christus werd opgewekt uit de doden en opgenomen bij de Vader. Niet aan de duivel is het laatste woord, maar aan Christus. Niet de satan heeft alle macht in hemel en op aarde, maar de Zoon van God. Deze zag de satan als een bliksem uit de hemel vallen. Daarin ligt de waarborg, dat eens alle ongelovigen zullen geoordeeld worden.

Lieten wij ons overtuigen van zonde en gerechtigheid en oordeel?

H. J. Jager.

SCHRIFT, THEOLOGIE, WETENSCHAP

De Schrift is de lamp voor de voet der overige wetenschappen, maar niet de theologie. Deze heeft geen recht, aan gene de wetten voor te schrijven, noch om als eene koningin over haar zusters te heersen.

Dr H. Bavinck.

„De Grootte Vredeboodschapbrenger was binnen gekomen”

I

In het blad van de vorige week wees ik er op, dat grondslag voor kerkelijke eenheid — en dus ook voor kerkelijke hereniging — is: de **éénheid van confessie**, de ware eenheid in het naspreken, het belijden, van het woord van God, van het Evangelie.

Als deze eenheid er is, dan komt het met alle andere moeilijkheden en geschillen, welke er tussen kerkleden en kerkelijke gemeenschappen bestaan, ten slotte vast en zeker in orde.

Dan kan en moet en zal het daarmee in orde komen!

Dat geeft dan de Heilige Geest.

Ik wil in dit artikel laten zien hoe het daarmee in het verleden eens in orde gekomen is.

Langs een moeilijke weg, inderdaad, maar het geschiedde toch, en ten volle!

Ik heb dit zeggend, het oog op de kerkelijke hereniging tussen de afgescheiden kerken in Gelderland en Overijssel — de brummelkampiaanse kerken — en de overige Afgescheiden Kerken van ons Vaderland.

* * *

In 1847 was het tot een scheuring gekomen tussen deze twee kerkengroepen.¹⁾

De synode der Afgescheiden Kerken van 1846, gehouden in Groningen, had een besluit genomen, waarin werd uitgesproken, dat de predikanten het bekende ambtsgewaad — bestaande uit mantel, korte broek en bef — moesten dragen in al die provinciale en classicale ressorten, waarin dat tot dusver gewoonte was en waar het afleggen daarvan ergernis zou verwekken.²⁾ Dit besluit had veel ergernis verwekt en conflicten veroorzaakt, en het einde was — een kerkscheuring!

Natuurlijk „zat” er veel meer tussen de zich in 1847 van elkaar afscheurende kerkengroepen. O.a. werd Brummelkamp gewantwoord, omdat hij steeds contact hield met hervormde medegelovigen en „een ruim aanbod van de genade” preekte.

Zoals te verwachten was — zoals dat steeds geschiedt, — stonden de kerkengroepen scherp tegenover elkaar. Men verketterde elkaar over en weer. Er werd ook geschorst, afgezet, onder censuur gezet, dat het een lieve, of liever: een **kwade** lust was.

Het had er veel van, dat de kerkengroepen elkaar nooit meer zouden vinden.

Nieuwe conflictstof werd bovendien getrouwelijk aangedragen. De scheur werd hoe langer hoe breder en dieper.

Op de algemene synode van de hoofdgroep der Afgescheiden Kerken, welke in 1851 gehouden werd, is men wel aan het dokteren geweest om elkaar te vinden. Maar het werd een droeve geschiedenis. Als men het verhaal van de synodale onderhandelingen kent — Brummelkamp en enkele van zijn volgelingen waren ter synode aanwezig — voelt men hoe diep het wantrouwen was ingevreten. En het eind was, dat men na afloop van die synode verder van elkaar afstond dan ooit te voren!³⁾

* * *

Maar zie, dan opeens — hoe dat mogelijk was en waarom dat geschiedde kan men niet uitvorsen, achteraf bleek het duidelijk: de Heilige Geest ging werken, God zag in genade op zijn volk neer! — opeens kentert het tij.

Direct ná deze teleurstellende synode gebeurde er namelijk iets, dat een wending veroorzaakt in de gang van zaken.

Een zeer bekende domine uit die tijd, Ds Oggel van Utrecht, een oud-leerling van Brummelkamp (later vertrok hij naar Amerika), en Ds Helenius de Cock van Kampen, de latere professor van de Kamper School en Ds Dirk Postma van Zwolle, de „vader” van de Gereformeerde Kerk — de z.g. Doppekerk — van Zuid-Afrika,⁴⁾ gaven de moed niet op en bleven zoeken naar een weg, die tot hereniging leiden kon.

De zoon van Brummelkamp, Dr A. Brummelkamp, het bekende antirevolutionaire

kamerlid, vertelt daarover in de prachtige biografie van zijn vader het volgende:

De Utrechtse predikant Oggel, oud-leerling van Arnhem, maar door de omstandigheden bij de andere groep ingelijfd, kwam kort na de synode van 1851 namens die andere groep „tot zijn ouden leermeester, met de vraag, of de hereeniging toch niet mogelijk zou zijn? Dit mocht inderdaad een goede boodschap heeten. Aan beide zijden sprak dus het bewustzijn, dat de gedeelde toestand niet kon en niet mocht voortduren; dat, wat ook op de Synodes of mindere vergaderingen mocht besloten of gedaan zijn, het vragen om de broederhand, het vergeven en vergeten van wat achter lag, een eerste plicht bleef. Hoe dit bij mijn Vader insloeg laat zich denken. Terstond was zijn besluit genomen; en zonder zich verder te bedenken, ontwierp hij een schrijven aan de Geldersche en Overijsselsche Kerkeraden, dat ik als knaap van dertien jaar mee hielp kopiëren en waarvan de aanhef mij is bijgebleven: „Slaat uwe zwaarden tot spaden en uwe spiesen tot sikkelen. Indien ik u dat voor korten tijd had toegevoegd hebben: „Is 't waarheid? of een droom, uit half verwarde zinnen gerezen”. („Een versregel, uit Da Costa's gedicht: **God met ons**”, zet Brummelkamp Jr er in een noot bij) om dan verder meê te deelen, dat door hem met de broeders aan de overzijde over de zaak zou worden gecorrespondeerd.

Reeds in Mei vergaderden daarop de Gelderschen te Arnhem, en namen een besluit dat hoopvolle verwachtingen wekte. In de volgende maand (de 23e en 24e Juni — C. V.) bezochten de leeraren Brummelkamp en Ten Bokkel de Provinciale Vergadering van de andere groep te Zwolle, om onderhandelingen aan te knopen. Een gulle samenspreking had hier plaats. Ds Brummelkamp's kerkelijke standpunt vormde daarvan almeê de voorname inhoud, maar het vroegere wantrouwen was geweken. In beginsel, dat is behoudens de toestemming der overige broeders van weêrszijden, werd dus hier eigenlijk de hereeniging reeds beklonken.”⁵⁾

* * *

Op de genoemde vergadering van Zwolle was Ds Postma aanwezig. Met innige vreugde geeft hij het bericht van de aanvankelijke hereniging door. Ik zal het gehele artikel, waarin hij aan de kerken verslag doet van het gebeurde hier overnemen. Men kan eruit proeven hoe de „geest” was onder deze Afgescheidenen, hoe ze hunkerden naar de eenheid van alle broeders en hoe groot de vreugde was toen God de vurig gehoopte toenadering naderbij bracht.

Hier volgt het stuk van Postma.

„Goede tijdingen uit Sion.

Maar Abraham bleef nog staande voor het aangezicht des Heeren. Gen. XVIII : 22. Bidt zonder ophouden! 2 Thess. V : 17. En Hij zeide eene gelijkenis tot hen, daartoe strekkende, dat men **altijd bidden moet, en niet vertragen**; Luc. XVIII : 1.

Hoewel ik weinig gegronde hoop meer had op de vereeniging met Ds Brummelkamp en die met zijn Eerw. vereenigd zijn, wegens de steeds wijder wordende scheure tusschen ons en hen, zoo bleven toch de bovenvermelde opwekkingen mij steeds levendig houden tot de betrachting.

Gods Geest bewaarde die gemoedsstemming in mij.

Uit de volheid van zulk een gemoed schreef ik den 25sten Mei over Gods almacht en opperheerschappij: zie het vorige nummer (25) van dit Weekblad.

En zie, wat gebeurt ons? Ver boven verwachting, bidden en tegen verdiensten mogten wij in deze week alhier beleven, dat Ds Brummelkamp en Ten Bokkel, op onze vergadering tegenwoordig, zich met dezelve konden vereenigen.

De correspondent zal binnenkort hiervan verslag geven aan de correspondenten der andere provinciën, met mededeeling hoe de geheele handeling zich heeft toegeleden.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Utrecht
Drs H. R. Rookmaaker, Leiden
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de Geref. Persvereniging:

Drs J. F. J. Lamet, Antilopelaan 2, Geldrop, post Eindhoven

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

Ik dan meld kortelijk maar het navolgende:

1e. Dat **achter** was, werd vergeven en vergeten van weêrs zijden.

2e. De verklaring van vereeniging met ons in **leer en kerkregering**, zoo als zulks door de Synode van 1851 van Amsterdam hun werd afgevraagd, konden zij nu onbezwaard geven.

3e. Op al de vragen, betreffende de leer of de regeering der kerk, die door de vergadering aan deze beide leeraren gedaan heeft, is zij ten volle voldaan geworden.

4e. Zij zullen hunne gemeenten tot die gewenschte vereeniging opwekken; zij echter vertrouwd, dat hunne gemeenten daarvoor thans, over het geheel, wel bereid waren. Hunne en onze wensch was: dat er niemand, veel minder eenigen mogten achter blijven.

Wij ook hebben beloofd, van onze zijde, met al ons vermogen te werken tot bevordering van dit goede.

Er werd tusschen beide nog al eens ernstig tot God geroepen, en bij afwisseling gezongen: Ps. LXVIII : 2; CVI : 25; LXIX : 14 en LXXXIX : 1.

Tranen van ootmoedige dankbaarheid versierden de oogen van velen, en een' ongestoorde vrede vervulde het geheele huis, waar wij zaten.

De zaak was zoo:

De grootte vredeboodschapbrenger was binnen gekomen, en had niet alleen gezegd: Vrede zij u lieden! Maar hij had ook zijne belofte vervuld: Mijnen vrede laat ik U. Mijnen vrede **geef** ik U.

Moest ik, daartoe verzocht, in 1847 het berigt der scheuring geven; ik mogt nu ook niet achterblijven dit goede te melden.

Dat ik, als correspondent voor de **Stem**, in Overijssel, altijd een' boodschapper van het goede moge zijn!

De geheele voltrekking van de begonnen hereeniging, zij Gode in ons bidden aanbevelen. Zwolle, 26 Junij. D. Postma V.D.M.”⁶⁾

Er is in dit schrijven veel dat nu nog ontroert.

Het is een staal van het beste van wat in de Afgescheiden kerken leefde.

Het is de echte „afgescheiden” vroomheid, die in ons land zo diepe indruk heeft gemaakt en in enkele jaren duizenden en duizenden als met magnetische kracht naar de Afgescheiden Kerken toetrok.

* * *

Het spreekt wel van zelf, dat ook deze hereniging niet zonder strijd — niet zonder zeer felle strijd en tegenkanting — tot stand kon komen.

Is de Satan niet het meest actief bij het uiteenjagen van de broeders? En werkt hij niet het hardst als de door Christus begeerde éénwording der broeders „dreigt”?

Zo geschiedde het ook bij de hereniging van de beide groepen van Afgescheidenen in de vijftiger jaren van de vorige eeuw.

De man, die zich toen meer dan allen met alle macht tegen de hereniging met Brummelkamp verzette was Ds Joffers, een van de leiders der z.g. Drentse richting onder de Afscheidenen. Hij was een starre, rechtlijnige, logicistische geest, die in zijn polemieken geen ander wapen hanteerde dan de karwats. Daarmee gaf hij zijn tegenstanders er steeds meedogenloos van langs. Zijn eigen gemeente, die van Den Haag „verzorgde” hij zó, dat deze binnen enkele jaren de helft van het aantal leden verloor! Het felst ging hij evenwel te keer als het tegen Brummelkamp ging. Den Hartogh noemde Joffers terecht „de meest hardnekkige bestrijder van de richting-Brummelkamp.”¹⁾

Ik wil kort weergeven hoe Ds Joffers reageerde op de pogingen om tot hereniging tussen de Afscheidenen Kerken en de Brummelkampianen te komen.

Joffers nam het zojuist geciteerde stuk van Ds Postma in zijn weekblad *De Stem* op. Maar hij zette er deze zure opmerking onder: „Ik hoop dat bovenstaande vereeniging van achteren zal blijken op goede gronden te steunen”.

Met alle kracht keren zich dan Postma en L. Dijkstra — de bekende vriend van Hendrik de Cock, toen predikant te Steenwijk — zich tegen Joffers. Deze beide predikanten waren door de vergadering van Zwolle benoemd om „toelichting” en „advies” aan de Afscheidenen Kerken te geven ten aanzien van de gang van zaken bij de herenigingspogingen. Zij zonden daartoe aan de kerken een rondschriften met een „inligtingsbrief”. En daarin reageren zij aldus op het wroeten van Joffers:

„En bij deze gelegenheid geven wij ook te kennen onze innige smart en droefenis, dat ds Joffers zulk eene openbaarmaking van zijn wantrouwen daaronder heeft gevoegd; want zulks is ten eerste onbetamelijk en werkt ook eer de vereeniging tegen in plaats van dezelve te bevorderen.

Onze bede is tot God, dat die van Brummelkamp's zijde, door die nota, hoe ook met regt geërgerd, echter niet geschokt mogen zijn; en van onze zijde vinde zij geen bijval”. Zij beëindigen hun brief „met den wensch en bede dat de Heere het vleesch en den duivel beschame en zijn gunstvolk doe juichen van goeder harte.”²⁾

Het spreekt bijna als van zelf, dat Joffers door zulke woorden niet tot andere gedachten kwam. Dat komt bij zulke figuren nagenoeg nooit voor. We zullen dan ook nog meer van hem vernemen!

De overgrote meerderheid van de Afge-

scheidenen dacht evenwel anders over de groeiende eenwording.

Dr Brummelkamp schrijft daarover in zijn genoemde biografie:

Bijna overal in den lande „werd het bericht van deze eerste onderhandelingen met vreugde ontvangen. In Augustus werd een dubbele circulaire verzonden, bevattende in ééne kolom een uittreksel van het te Zwolle verhandelde, en in een tweede mededeelingen aan de Geldersche en Overijsselsche Kerkeraden van het wedervaren hunner afgevaardigden aldaar. Onder de Zwolsche mededeelingen stond in Duitsche letter afgedrukt Psalm 125 : 5 en 6. Eenstemmig getuigden deze verslagen van den broederzin die overal bleek te heerschen. Over betreurenswaardige feiten, uitsluiting, onrechtmatig toegepaste censuur en dergelijke, wenschte men niet te spreken; maar alleen over de vraag, hoe de hereeniging nu tot stand te brengen zou zijn. De eigenlijke moeilijkheid was, hoe te doen op plaatsen, waar tengevolge der breuke twee gemeenten waren ontstaan en men elkaner zelfs door censuur had buitengesloten. Maar al zou dan op zulke plaatsen de hereeniging niet spoedig gelukken, toch wenschte men voort te varen tot ineensmelting, en, mocht dit noodig blijken, door Gelderland en Overijssel een buitengewone Synode te zien aangevraagd.”³⁾

Hoe het met de herenigingspogingen verder ging hoop ik volgende week te vertellen.

C. V.

¹⁾ Dr G. M. den Hartogh, *Het Christelijk Gereformeerd Seminarie te Amsterdam*, blz. 12 v.

²⁾ *Handelingen en Besluiten*, blz. 19.

³⁾ *Verslag van de Synode*, blz. 5—28, vgl. ook het „Voorwoord”.

⁴⁾ Onlangs verscheen over deze Dirk Postma een prachtige biografie van de hand van Ds G. C. P. van der Vijver; de titel ervan is *Professor Dirk Postma, 1818—1890*, Uitgave Pro Rege — Pers beperk — Potchefstroom 1958. Deze biografie — ze is 500 pagina's groot — is ook voor de kennis van de geschiedenis van de Afscheidenen kerken in ons land van groot belang.

⁵⁾ A. Brummelkamp, *Levensbeschrijving van wijlen Prof. A. Brummelkamp*, Kampen, 1910, blz. 419.

⁶⁾ *De Stem*, 2e Jaarg. No 57, 9 Julij 1852.

⁷⁾ Over deze Ds Joffers schreef vooral Dr D. H. Th. Vollenhoven in: *De Afscheiding in de residentie in het midden der 19e eeuw*, Bijdragen voor de Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde, VIe Reeks, Deel VI, blz. 95 v.; 265 v.; Deel VII, blz. 128 v. Zie ook mijn *Prediking en Uitverkiezing*, passim.

⁸⁾ *Professor Dirk Postma*, blz. 123/4.

⁹⁾ blz. 420.

De boodschap van het Réveil

III

Voelden de mannen van het Réveil zich aanvankelijk alleen maar gedrongen tot Evangelisatie en redding uit geestelijke nood, door hun geregelde aanraking met de soms nijpende armoede begon langzamerhand het besef bij hen wakker te worden, dat ook in stoffelijke en sociale noden moest worden voorzien. In Den Haag waren Groen en Elout reeds begonnen met armenbezoek, waarbij zij echter niet maar in 't wilde weg aardse goederen uitdeelden, maar in elk voorkomend geval eerst een nauwkeurig onderzoek naar de oorzaken van de armoede instelden. Doch de stoot om het sociale werk op grote schaal ter hand te nemen, werd gegeven door Otto Gerhard Heldring. Deze heeft zo'n overwegende invloed gehad op de Christelijk-philantropische arbeid van het Réveil, dat we even wat nader met hem moeten kennis maken.

Als jong theologisch candidaat in Hemmen beroepen, was hij een plichtsgetrouwe predikant, maar vrede voor zichzelf had hij niet. Hij was zich bewust, dat hij vaak door eerbijdracht en ijdelheid gedreven werd en zijn ijver bracht hem dan ook niet tot rust. Zijn geloof was geen levend, waarachtig geloof. Maar toen hij zich in 1827 voor zijn eerste Kerstfeest in Hemmen wilde voorbereiden, kwam er een keerpunt in zijn leven. Hij sloeg een Kerstpreek op van de Berlijnse hofprediker F. F. A. Sack. En onder het lezen daarvan begon hij te beseffen, dat niet het verstand, maar alleen de openbaring van God enige heilszekerheid kon brengen. Hij las daar o.a.: „Christus wil in ons — — geestelijk geboren

worden, totdat wij met den Apostel Paulus kunnen zeggen: niet ik leef, maar Christus leeft in mij. Maar deze geboorte van Christus in ons, deze onze wedergeboorte tot een leven uit Christus, is evenals de geboorte van Christus uit Maria, een wonder Gods, een geheim van de hoogste liefde”. „Zoals door het wonder van de geboorte van den Zoon Gods als een menschenkind de trots van het verstand, dat alles omvatten wil, beschaamd en verootmoedigd wordt, zoo zal bij het zien van de nederigheid en armoede, waarin onze Heer verschenen is, de trots op voorname geboorte en bezit van aardse rijkdom haar dwaasheid en zonde belijden, opdat wij allen bij de gedachte aan dit kind, de broze steun van den denkbeeldige eer en geluk van ons werpen en in ware deemoed en oprecht gevoel van onze diepe afhankelijkheid, onmacht en armoede, met een heilig verlangen Hem tegemoet treden, die ons alleen kan en wil zaligen”.¹⁾ Geen verstand, geen deugd, geen rijkdom, maar Gods barmhertigheid kan de mens redden. Van toen af wilde hij slechts van genade leven — en van die genade getuigen. Zonde en genade, kruis en opstanding stonden voortaan in het middelpunt van zijn prediking. En deze man was diep getroffen door de lichamelijke en geestelijke nood van zijn medemens. Wij, die leven in een tijd, waarin de sociale wetgeving tot de hoogste ontwikkeling is gekomen, kunnen ons nauwelijks een voorstelling maken van de armoede en de ongeregelde toestanden, die hier en daar heersten. Maar Heldring kwam er dagelijks mee in aanraking en deed zoveel hij maar kon om de nood te lenigen. Al kon hij

met zijn tractement niet veel doen, met goede raad en plannen wist hij de arme bevolking van zijn streek toch voort te helpen. Hij zorgde er b.v. voor, dat er in de gezinnen een klok kwam en drong er op aan het werk naar die klok te regelen. Er kon dan economischer gewerkt worden. Ook kreeg hij van de heer van Hemmen, baron Van Lynden, gedaan, dat deze tegen billijke prijs stukjes land verhuurde aan hen, die geen grond bezaten. Zelfs zorgde hij voor pootaardappelen, koolplanten en inmaaktonnen. Tevens bond hij de strijd aan met het drankmisbruik, dat zoveel ellende teweegbracht. Zijn belangstelling beperkte zich niet tot de omgeving van Hemmen, maar ging uit naar alle delen van het land. Hij maakte lange voettochten om het volk en de omstandigheden, waarin het leefde, te leren kennen. Zo ondernam hij in 1839 een tocht over de Veluwe, waar een gids hem door de zandverstuivingen naar Hoenderloo bracht. De eerste bewoner had zich daar in 1813 gevestigd en sindsdien hadden anderen zijn voorbeeld gevolgd. De grond was er geschikt voor rogge- en aardappelbouw. Het leek Heldring een zeer goede plaats voor kolonisten, mensen, die elders geen bestaan konden vinden. Het zou de armbesturen ontlasten en velen zouden in plaats van in hun eigen woonplaats van de bedeling te moeten leven, daar een behoorlijk bestaan kunnen vinden. Er was echter één groot bezwaar: men had er geen drinkwater! Als hier werkelijk de bevolking zou toenemen, dan moest er een put komen. En dat niet alleen, maar ook een school en een kerk. Toen Heldring zich dit eenmaal voorgesteld had, rustte hij niet, voordat Hoenderloo werkelijk in 't bezit van deze drie zou zijn. Hij begon er dadelijk voor te werken. In de *Geldersche Volksalmanak* beschreef hij zijn reiserivaringen en drong er bij de lezers op aan een gift voor de put te zenden. Het resultaat was boven alle verwachting, zodat men direct aan het werk kon gaan. De eerste pogingen mislukten, maar tenslotte had men toch de goede plek gevonden en in 1841 had Hoenderloo een put. Ook de school kwam er. Eerst een noodschooltje, waar men tenminste lezen, schrijven en rekenen kon leren. Op raad van Groen en Mackay richtte Heldring een verzoek tot de Gedeputeerde Staten en deze besloten na een onderzoek te hebben ingesteld een subsidie van f 600.— te geven. Het Koninklijk Huis zond f 300.— en de minister zegde een jaarlijks bedrag van f 100.— toe voor het tractement van de onderwijzer. In 1846 kon de school geopend worden. Bij het hoofd van de school, meester Gangel, vond Heldring meteen een veilig toevluchtsoord voor verwaarloosde kinderen, die anders voor galg en rad zouden opgroeien. Er kwamen er zelfs zoveel, dat Gangel er geen raad meer mee wist en er op aandrang een doorgangshuis voor hen te bouwen. In 1849 stond het huis er! En in 1856 kwam tenslotte ook de kerk. Ondertussen was Heldring omstreeks 1840 voor het eerst in aanraking gekomen met mannen uit de Réveilkring. Koenen zond hem dat jaar een van zijn godsdienstige verzen met een begeleidende brief. De brief is niet bewaard gebleven, maar wel weten we, dat Heldring dadelijk de geestelijke band met hem voelde. Hij reageerde o.a. met deze woorden: „Het gevoel der dankbaarheid dringt mij uwe letteren te beantwoorden. Want zij gaven mij een gansch uitnemende vreugde; zij kwamen tot mij in een ure, waar ik dezelve niet met goud kon betalen, met een menigte andere brieven, die slechts op het aardse leven wezen. Uw brief bevatte iets hoogers. Bijzonder daar het gedicht de zielstemming uitdrukte van iemand, die in gedachten leeft, welke ik ook zoo gaarne de mijne zou noemen”. „Het verheugt mij zeer met die enkele mannen in aanraking te komen, die de rechtvaardigmaking des geloofs volkomen aannemen. — — Bij hen gevoel ik thuis te zijn”.

Vervolgens noemt hij als de beste wijze om een nieuwe weg voor het vaderland te openen: „Een gedurig gebed, dat God door Zijn Heiligen Geest, de diepten des kruises ons wil openen, tot kennis onzer zonden en verlorenheid, vooral ook het gevoel derzelve om zoo over onszelven ingelicht, den weg des geloofs, der hoop te begrijpen en aan te nemen, en door de liefde erin bevestigd te worden”.²⁾

Al spoedig daarop volgde een persoonlijke kennismaking. In datzelfde jaar ontmoette hij ook Da Costa. Van deze ontmoeting schreef

hij aan Koenen: „Het verblijdde mij, dat al zijn gedachten de mijne waren. — Het was hier de liefde die de band der volmaaktheid is”.³⁾ En in november 1840 begint de correspondentie met Groen, die onafgebroken heeft voortgeduurd tot 1876, in welk jaar beiden, kort na elkaar, ontsliepen. Deze band met het Réveil was voor Heldring een verkwikking, want juist in deze jaren moest hij in zijn classis alleen optornen tegen de moderne richting en kreeg hij ernstige moeilijkheden met zijn collega's uit de naburige gemeenten en het Classicaal Bestuur. Doch, schreef hij aan Koenen, „ik weet, dat de Heer den strijd voor mij zal volstrijden en ik trede tegen

niemand als beschuldigende op, veel meer wensch ik, dat allen in Christus behouden worden, en ik, de grootste der zondaren, met hen”.⁴⁾

(Wordt vervolgd)

J. L. van Essen.

¹⁾ A. van der Hoeven, *Otto Gerhard Heldring*, Amsterdam, 1942, p. 20.

²⁾ Réveilarchief, Heldring aan Koenen, 23 juni 1840; vgl. Van der Hoeven, op cit., p. 88/9.

³⁾ Réveilarchief, Heldring aan Koenen, 15 aug. 1840; vgl. Van der Hoeven, op cit., p. 91.

⁴⁾ Réveilarchief, Heldring aan Koenen, 24 april 1841; vgl. Van der Hoeven, op cit., p. 80.

Eeuwfeest in Zuid-Afrika

II

De kleine groep van 15 leden die zich in 1859 onder leiding van Ds Dirk Postma, te Rustenburg in Transvaal losmaakte van de Hervormde Kerk aldaar, om de oude Gereformeerde Kerk weer te beginnen, is in de eeuw die voorbijgegaan is uitgegroeid tot een groep van meer dan 200 kerken. Men heeft een eigen Theologische Hogeschool voor de opleiding van de toekomstige dienaren des Woords. Men heeft de Potchefstroomse Universiteit voor Christelijk Hoger Onderwijs. Deze laatste universiteit behoort wel niet aan de kerken, maar is voortgekomen uit deze door Postma en zijn broeders „herstichte” gereformeerde kerk in Zuid-Afrika.

Uit deze groep zijn grote mannen voortgekomen. We kennen allen hier in Nederland de naam van wijlen Totius. Hij was jaren hoogleraar aan de Theologische Hogeschool. Professor, dominee, dichter, bijbelvertaler en psalmberijmer van grote faam in Zuid-Afrika. We kennen misschien de naam van prof. Stoker, thans hoogleraar in de wijsbegeerte aan de universiteit te Potchefstroom. Uit het geslacht van Ds Dirk Postma zijn vijf zonen dienaars van het Woord geworden in de Geref. Kerk van Zuid-Afrika. Drie van deze vijf waren ook leraar of „professor” aan de literairische afdeling van de hogeschool voor de opleiding. Voorts hebben vier schoonzonen jarenlang in het ambt van dienaar des Woords gediend. Drie van deze vier hebben het professoraat aan de Theologische School bekleed. Ds J. A. van Rooy, prof. J. Lion Cachet en prof. J. A. du Plessis. En prof. J. D. du Toit, dezelfde als de bovengenoemde Totius, was getrouwd met Maria, de jongste dochter en het jongste kind uit het gezin Postma. Wat hebben de kinderen en de aangerouwde kinderen van Postma een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van de Geref. Kerk en wat hebben zij een belangrijk aandeel gehad aan de opbouw van het afrikaanse volk, zijn taal en zijn cultuur. En we zijn er nog niet met zijn zoons en aangerouwde zoons. Zes kleinzonen en drie achterkleinzonen van de pionier Postma zijn predikant geworden in de Geref. Kerk van Zuid-Afrika. Een van deze kleinzonen, Ds H. du Plessis is docent aan de Theologische School voor kleurlingen in Johannesburg en een andere kleinzoon, prof. dr S. du Toit is hoogleraar aan de Theologische School van de Geref. Kerk te Potchefstroom in de oudtestamentische vakken.

Dit is nog niet alles wat over het nageslacht van Postma te zeggen zou zijn wat betreft zijn betekenis voor het Zuid-Afrikaanse volk, zijn cultuur en zijn strijd. De schrijver aan wiens boek wij deze bijzonderheden over het geslacht Postma ontleen, is dr G. C. P. van der Vijver. Hij heeft ter gelegenheid van het eeuwfeest een werk het licht doen zien over Dirk Postma; een uitvoerige en gedetailleerde biografie. De schrijver is dienaar des Woords te Bloemfontein-Zuid en is verleden jaar tot doctor in de theologie gepromoveerd aan de universiteit te Potchefstroom die we boven vermeldden. En nu is zijn dissertatie bij gelegenheid van het eeuwfeest verschenen. Net op tijd. Net voor het feest was het boek van de pers van Wever te Franeker gekomen. Het is een goed gedocumenteerde studie van behoorlijk gehalte en het bevat een schat van gegevens over de geschiedenis van de kerk in Zuid-Afrika in het begin en midden van de vorige eeuw. Een schat van gegevens bovendien

over de figuur van Postma in ons land vóór zijn vertrek naar Zuid-Afrika. We hopen in enkele afzonderlijke artikelen op deze figuur uit de Christelijk Afgescheiden kerk terug te komen. En ook op zijn „kerkstichting” of „herstichting” in Zuid-Afrika. Reeds nu merken we op dat uit de studie van dr Van der Vijver wel zeer duidelijk is geworden dat Postma geen twistzoekerige of scheurmakerige neigingen had.

Het zou ons allerm minst verwonderen wanneer zou blijken dat vele lezers weinig of niets weten van de kerkelijke situatie in Zuid-Afrika.

Wij hebben in dit en in het vorige artikel geschreven over het eeuwgetij van de Geref. Kerk van Zuid-Afrika. En we hebben geschreven dat een afgescheiden predikant uit Nederland, bij het begin van de Geref. Kerk in haar huidige vorm de helpende hand heeft verleend. De synode van Leiden van de Christelijke Afgescheiden Kerk, 1857, had een commissie benoemd om de broeders in Zuid-Afrika te helpen, zo mogelijk. Deze commissie heeft Ds Postma uitgezonden met een nogal ruime opdracht. Postma is gekomen in Transvaal. Daar was hij speciaal naar toe gezonden. En nauwelijks aangekomen in het gebied waar hij naar toe moest, heeft hij daar, in Rustenburg, de „herstichting” van de kerk oftewel de „afscheiding” in Zuid-Afrika bewerkt.

Hoe was de kerkelijke situatie in Zuid-Afrika toen en hoe is ze nu?

Op deze vragen geven wij een zeer summar antwoord.

In de eerste plaats dan de vraag hoe de situatie was in het midden van de vorige eeuw en in het begin van die eeuw. Omstreeks het jaar 1800 was het zo dat men in de Kaapprovincie de Nederduits Geref. Kerk had, de kerk gesticht door Jan van Riebeeck, die in 1652 de Kaap bereikte, gezonden door de Kamer van Zeventien van de Nederlands Oost-Indische Compagnie. Jan van Riebeeck was uitgezonden met drie schepen. Bouwde, toen hij er was, een fort dat de naam kreeg van „De Goede HOOP”. In 1672 kochten de directeurs van de Kamer de Kaap van de Hottentotten en zo kwam daar de Kaapkolonie, zoals dit gebied werd genoemd.

Van Riebeeck had om zo te zeggen de kerk meegebracht. De Geref. Kerk vanuit Nederland. De Nederduitse Kerk.

Zo is het gebleven tot omstreeks 1800.

In 1800 was deze kerk nog de oude nederlandse gereformeerde kerk, die leefde bij de kerkorde van Dordrecht 1618/19.

Omstreeks die tijd begonnen er naast de nederlandse traditionele gereformeerde langzamerhand engelse en schotse invloeden binnen te komen.

In deze tijd nam de engelse politieke invloed toe in deze streken. Men weet dat tijdens de franse overheersing van ons land de Kaapkolonie een tijdlang in engelse handen is geweest. Er kwamen schotse calvinistische predikanten. Er gingen ook afrikaners in Engeland of Schotland studeren. De calvinistische invloeden uit Schotland waren niet in alles verkeerd. Maar het is bekend dat de calvinisten uit Nederland een enigszins ander stempel hadden gekregen dan de calvinisten uit Schotland. Vroeger, in de zeventiende en achttiende eeuw werden er nogal schotse, puritanistische schrijvers over de praktijk der godzaligheid, in Nederland gelezen. Maar later, in de negentiende eeuw kwam in Schotland en Engeland vooral, de

invloed van de revivals en van de methodisten. Nu in de eerste helft van de negentiende eeuw kwam deze invloed in de kerk in Zuid-Afrika ook. De predikanten, niet altijd de minst ernstige, kwamen tegen de dodigheid en onbekeerlijkheid en hardheid van hart met een prediking die probeerde opwekkingsbewegingen te weeg te brengen. Dat ging er wel in. Vooral omdat er geen krachtig gezond leven uit het ganse Woord in het verbond meer was. Althans niet in het zuidelijke deel van de Kaapkolonie.

Voorts hadden invloedrijke kaapse predikanten gestudeerd in Nederland, waar ze hadden kennis gemaakt met het Réveil en waar ze ook onder invloed van de Utrechtse hoogleraren Van Oosterzee en Doedes waren gekomen.

En de gang van zaken in de Hervormde Kerk in Nederland werd daardoor ook in Z.-Afrika merkbaar. In 1814 werden de Gezangen van de Ned. Herv. Kerk ingevoerd. De geest van de tijd, de geest van rationalisme drong door in de kerk en vele eenvoudigen konden wel niet beredeneren wat er scheef ging, maar ze hoorden en merkten wel dat het niet goed ging.

Na de grote trek ontstond in de Zuid-Afrikaanse republiek de Hervormde kerk gesticht door Ds Van der Hoff, die kort voor Postma uit Nederland vertrokken was ook al om de broeders in Zuid-Afrika te helpen.

Men kreeg dus in het midden van de 19e eeuw drie kerkelijke stromingen.

De oude Nederduitse Geref. Kerk onder nederlandse en schotse invloed. De Hervormde Kerk, die van deze laatste methodistische en revivalistische invloeden uit Schotland niets moest hebben en consequent hervormd wilde blijven en die tot vandaag toe het nederlandse stempel van de 19e eeuw heeft behouden.

De derde is de Gereformeerde kerk die onder leiding van Postma wilde terugkeren tot de leer en kerkinrichting van de Geref. Kerk van 1618/19. Men ziet dat er een sterke parallel is met de kerkgeschiedenis hier te lande.

Die parallel is tot in deze eeuw te zien. Na de kerkelijke vrijmaking in ons land zijn in Zuid-Afrika tengevolge van de komst van immigranten uit Nederland de Vrije Gereformeerde Kerken gesticht. Te Pretoria in 1950. Te Kaapstad 1952 en later op enkele andere plaatsen. Met deze Vrije Kerken staan onze Kerken in kerkelijke correspondentie.

J. Meester.

TECHNIEK EN TOEKOMST

IV (Slot)

De angst van de mens zonder God geldt niet alleen de atoombom maar ook de techniek zelf, met name de automatische machine. Het gevoel van een bedreigde toekomst komt voort uit het humanistische grondmotief. De natuur is volgens dit grondmotief de wereld van de dingen die we kunnen meten en berekenen. De natuur is de wereld waar de mens door middel van techniek en wetenschap vat op heeft gekregen. De vrijheid van de mens als uitdrukking van de humanistische persoonlijkheidsreligie komt tot ontplooiing in de technische beheersing van de wereld. Zodra echter de techniek in de machine zelfstandigheid gaat krijgen, de machine althans beter kan rekenen, beter kan produceren, nauwkeuriger kan schieten dan de mens, wordt de techniek een bedreiging van de menselijke vrijheid. De arbeider gaat denken en beleven dat de kapitalist met zijn machines de werkende mens niet meer nodig heeft. De bureauschrijver voelt zich bedreigd door de automatische administratie. De ondernemer denkt aan de controlerende en dirigerende staat. En de politici vrezen de technische machtsmiddelen van het andere volk. Anderen echter blijven de toekomst van verdere technische ontwikkeling verwachten.

Zo zijn er verschillende accënten binnen het éne grondmotief mogelijk. De communistische wereld legt alle nadruk op de techniek; daar wordt het heil van verwacht. De westerse wereld wil voor alles de menselijke vrijheid veilig stellen. De Amerikanen staan daarbij meer op het standpunt dat de technische ontwikkeling vreugde en vrijheid brengt; de Europeanen vrezen meer dat de

techniek nog wel eens de vrijheid zal vernietigen.

Het geloof dat de leiding neemt inzake deze vraagstukken is van groot belang voor de ontwikkeling van de toekomst. Optimisme stimuleert de verdere technische ontplooiing maar kan de ogen gesloten houden voor de gevaren. Groeiende vrees kan een beschaving ten val brengen, maar kan ook positieve krachten wakker roepen vooral als de vrees niet de uitdrukking is van het algemene geloof.

Voor het christelijk geloof is de relatie tussen de mens en de wereld niet centraal, omdat mens en wereld beide geschapen zijn. De christen kent de bedreiging door de Satan en de zonde en de verlossing door Christus. Een speciale technische bedreiging is hem onbekend. De techniek staat bij hem in het teken van de opdracht, en dan ook van zonde en verlossing.

We zijn geneigd de vraag te stellen of we dan niet moeten vrezen voor de eindtijd, voor de anti-christelijke toekomst, waarin de werelddrachten zich sterk zullen maken met behulp van de techniek om althans de christelijke samenleving te vernietigen. Maar onze menselijke vrees voor de realiteit van de eindtijd wordt weggenomen door de christelijke troost, waarmee onze belijdenis begint. De anti-christelijke macht kan met zijn techniek nimmer buiten de door onze Schepper

aan de schepping gestelde grenzen treden. God zal ons daarbij niet boven onze door Hem verleende krachten beproeven. Indien zulk een beproeving in ons leven komt is dat mede om onze zonden, opdat we berouw zullen tonen. En al kan de mens het lichaam doden, de verlossing in Christus waarborgt eeuwig leven.

Maar ook moeten we ermede rekenen dat we ons gemakkelijk een verkeerde voorstelling maken van een komende eindtijd, de eeuw van de anti-christ. De visioenen in de Openbaring aan Johannes hebben betrekking op heel de periode van het jaar 70 tot de jongste dag. Daarbij slaat een groot deel van deze visioenen op het gericht over de ongelovigen, op de catastrofe die de wereld treft nadat Christus op de wolken al de zijnen tot zich heeft getrokken. En reeds vele van de beschreven rampen zijn over de mensheid gekomen en liggen achter ons.

Het is de vraag of het toekomstbeeld van één, de gehele wereld omspannend anti-christelijk wereldrijk, waarin de kerk ten dode toe wordt vervolgd, wel bijbels is. Als aanvulling dient tenminste de gedachte aan de verkondiging van het Evangelie overal ter wereld. Zijn we in deze voorstelling niet teveel verstrikt in de problematiek van het humanistische grondmotief, waarbij de techniek een zelfstandig machtsmiddel wordt dat de vrije persoonlijkheid bedreigt?

J. Stellingwerff.

GENADE EN WAARHEID

I

De apostel Johannes begint in zijn evangeliebeschrijving niet aanstonds met wat onze Heiland gedaan en gesproken heeft te vermelden, doch laat een 'proloog', een voorrede, voorafgaan. In die voorrede gaat het over Christus, maar toch wordt Deze pas tegen het einde met name genoemd. Aanvankelijk horen we over het Woord, dat het licht is en het leven. Doch eerst in vers 17 lezen we de naam van den Persoon, over Wie het hier gaat: „... de wet is door Mozes gegeven, de genade en de waarheid zijn door Jezus Christus geworden”.

Daar wordt in dit vers nog een tweede naam genoemd: die van Mozes. En men zal zien, dat deze figuur in het vervolg van het evangelie herhaaldelijk weer naar voren komt in zijn verhouding tot Christus: „wij hebben Hem gevonden, van Wien Mozes in de wet geschreven heeft...”, zegt Philippus tot Nathanaël (1 : 46). „Denkt niet”, zo zegt Christus in 5 : 45/6, „dat Ik u zal aanklagen bij den Vader; uw aanklager is Mozes, op wien gij uw hoop gevestigd hebt. Want indien gij Mozes geloofdet, zoudt gij ook Mij geloven, want hij heeft van Mij geschreven”. In het gesprek dat zich ontspint naar aanleiding van de spijziging van vijfduizend mensen, zegt Jezus: „... niet Mozes heeft u het brood uit de hemel gegeven, ... Ik ben het brood des levens” (6 : 32, 35). En in 9 : 28/9 zeggen de Farizeeën tegen den genezen blindgeborene: „gij zijt een discipel van Hem (d.i. Christus), maar wij zijn discipelen van Mozes; wij weten, dat God tot Mozes gesproken heeft, maar van dezen weten wij niet, vanwaar Hij komt”.

Wij krijgen dus de indruk, dat in 1 : 17 om zo te zeggen een thema is geformuleerd, dat in de evangeliebeschrijving wordt uitgewerkt.

En daarom lijkt het ons van betekenis, aan dit vers eens bijzondere aandacht te geven. Deze zal dan vooral gelden de tweede versheft. De woorden immers „de wet is door Mozes gegeven” bieden wel nauwelijks moeilijkheden. Maar minder gemakkelijk te verstaan is wat volgt: „de genade en de waarheid zijn door Jezus Christus geworden”. Wij willen dus trachten deze laatste woorden recht te leren begrijpen.

Wat bedoelt de apostel Johannes hier met „genade”? En wat verstaat hij onder „waarheid”?

Om ons voorlopig maar tot het eerste woord te beperken: we staan hier al dadelijk voor een opmerkelijk feit. Dit nl.: het woord „genade” komt in deze voorrede een keer of vier vlak achter elkaar voor, maar dan verder

nergens meer in dit evangelie. En evenmin in de brieven van Johannes, noch ook in zijn boek Openbaringen; uitgezonderd dan in de formuleringen van de zegengroet („genade zij u en vrede” e.d.). Wij hebben dus eigenlijk in de geschriften van deze apostel geen vergelijkingsmateriaal, dat de waarde zou kunnen illustreren die de term „genade” bij hem pleegt te hebben. We zullen dan ook op een andere manier moeten trachten vast te stellen, welke betekenis dit woord hier heeft.

En dan moeten we al dadelijk erg oppassen, dat we niet een verkeerde weg inslaan. Die kans is hier nl. groot. Want er ligt een valstrik in de omstandigheid, dat hier naast — en men is maar al te licht geneigd te zeggen: tegenover! — „genade” gesproken wordt van „wet”. Dit heeft menigeen (misschien mogen we wel zeggen: bijkans alle uitleggers) ertoe verleid, om aanstonds te zeggen: „ah, die tegenstelling „wet-genade” kennen we uit de brieven van Paulus”. Men denkt dan o.a. aan de brief aan de Romeinen. Daar worden bladzijden en nog eens bladzijden gewijd aan het duidelijk maken van deze boodschap: de rechtvaardiging is niet uit de werken der wet, maar uit de genade Gods in Jezus Christus.

Maar het zal goed zijn, zich even te bezinnen, en niet maar meteen op de klank af het een met het ander gelijk te stellen.

Wat betoogt Paulus, als hij de tegenstelling „wet-genade” maakt? Wel, dan zegt hij dit: als God u vrijspreekt, dan doet Hij dat niet omdat ge zelf de wet volbracht hebt, niet op grond van uw eigen verdiensten dus. Neen, dan doet Hij dat uit genade; d.w.z. hoewel gij niet gedaan hebt, wat God in Zijn wet van u eiste, ja zelfs gedaan hebt, wat Hij verbood, vergeeft Hij u om Christus wil al uw overtredingen en rekent Hij u al de gerechtigheid toe, die Christus voor u volbracht heeft. M.a.w. als Paulus de tegenstelling „wet-genade” hanteert, dan is onder „genade” te verstaan: gevende, en vooral ook schuld gevende gunst van God.

Maar nu mag al dadelijk de vraag gesteld worden: is dat thema dat Paulus zo breed bespreekt, nl. „rechtvaardiging uit de werken der wet” tegenover „rechtvaardiging uit genade”, eigenlijk wel aan de orde in het Johannes-evangelie? En ik geloof toch, dat men die vraag kwalijk bevestigend zal kunnen beantwoorden. Eén blik in een concordantie leert ons, dat het woord „rechtvaardig” slechts één maal in dit evangelie voorkomt; en dan wordt het ook nog van Gód gebruikt: „rechtvaardige Vader” zegt Jezus in 17 : 25. En ook als men dit evangelie op zijn zakelijke inhoud toetst, zal blijken, dat van rechtvaardigheid van een mens of van rechtvaardigmaking van mensen hier nergens wordt ge-

sproken. En die „werken der wet”, waarvan Paulus herhaaldelijk spreekt, zal men er evenzeer tevergeefs zoeken.

Zouden we dus in Joh. 1 : 17 de term „genade” opvatten in de zin als daareven uit Romeinen aangehaald, dan ontkomen we niet aan de conclusie, dat Johannes zijn voorrede haar hoogtepunt laat bereiken in een typing van Christus... die door zijn dan volgende evangeliebeschrijving in 't geheel niet geïllustreerd wordt! Wat hij hier als kenmerkende trek van den Heiland naar voren haalt, zou dan in Christus' optreden gelijk hij dat tekent nergens aan het licht komen. Het thema, in de ouverture zich nadrukkelijk aankondigend, zou in het eigenlijke stuk niet terugkeren.

Dat nu valt moeilijk te geloven.

Bij nadere bezinning blijkt trouwens ook vrij spoedig, dat we de verklaring in een andere richting hebben te zoeken. Immers: wanneer we maar even letten op het verband, dan zien we, dat de woorden „genade en waarheid” niet pas in het 17de vers voor het eerst gebruikt zijn, doch reeds in vs 14. Daar staat nl. van Christus¹⁾, dat Hij is „vol van genade en waarheid”. Als wij nu bovendien nog bedenken, dat vs 15 eigenlijk een opmerking tussen haakjes is, zodat de verzen 16/7 aansluiten bij vs 14, dan kunnen wij vs 17 niet wél verklaren zonder rekening te houden met vs 14.

Wat is daarmee gewonnen? Wel, dit dat de vraag zich nú zo laat stellen: wat betekent de uitdrukking „vol van genade”? En voor deze uitdrukking hebben we inderdaad een parallelplaats in de Schrift. Weliswaar slechts één, maar dan toch een bijzonder waardevolle: ze helpt ons, als ik me niet vergis, meteen terecht.

De tekst die we op het oog hebben, is Hand. 6 : 8. En dan moeten we de Nieuwe Vertaling van het Ned. Bijbelgenootschap nemen, want de Statenvertaling heeft hier een andere, minder goede, lezing gevolgd. Daar staat dan van Stephanus, dat hij was „vol van genade en kracht”. En wat betekent dat nu? Het antwoord krijgen we in vs 10, waar we lezen, dat Stephanus' tegenstanders niet bij machte waren „de wijsheid en den Geest, waardoor hij sprak, te weerstaan”. En kijken we even terug naar het begin van datzelfde hoofdstuk, dan vinden we deze verklaring nog bevestigd. Stephanus immers behoorde tot de zojuist gekozen 'diakenen'. En bij de verkiezing van deze mannen was als vereiste gesteld, dat zij zouden zijn „vol van Geest en wijsheid” (vs 3).

Als iemand „vol van genade” is, dan wil dat dus blijkbaar zeggen, dat de Geest hem vervult met wijsheid.

En inderdaad blijkt, als we eens wat verder gaan zoeken in het Nieuwe Testament, dat op meer plaatsen het woord „genade” practisch de betekenis „wijsheid” heeft.

Daar is allereerst Luc. 4 : 22. De geschiedenis, die in dit hoofdstuk verhaald wordt, is wel bekend: Jezus' preek over Jes. 61 in de synagoge te Nazareth. Welnu, dan staat daar in vs 22, dat Zijn hoorders „zich verwonderden over de woorden van genade die van Zijn lippen kwamen”. Dát is de beschrijving van Lucas. Maar laten we nu eens zien, hoe Mattheüs en Marcus hetzelfde gebeuren verhalen. Mattheüs zegt: de hoorders stonden versteld „en zeiden: waar haalt Hij die wijsheid en die krachten vandaan?” (13 : 54). En Marcus geeft, hoewel iets breder, toch bijna dezelfde omschrijving: „Waar heeft Hij deze dingen vandaan? En wat is dat voor een wijsheid, die Dezen gegeven is? En zulke krachten als door Zijn handen geschieden!” (6 : 2).

Hier zien we dus opnieuw uit de vergelijking van de verschillende bewoordingen, waarin deze evangelisten hetzelfde uitdrukken, dat „genade” zo ongeveer kan betekenen „wijsheid”.

We kunnen zelfs op grond van de tot dusver besproken plaatsen het begrip „genade” nog wel iets nader bepalen. Immers in de geschiedenis van Stephanus wordt gezegd, dat zijn tegenstanders niet op konden tegen „de wijsheid en den Geest, waardoor hij sprak”. „Genade” duidt hier aan de begaafdheid als spreker; „wijsheid” slaat hier speciaal op de wijsheid van de mond. Dat is trouwens wel vaker het geval. Als Christus b.v. in Luc. 21 spreekt over de tegenstand die Zijn apostelen te wachten staat, dan zegt Hij: „Neemt u daarom in uw hart voor, niet vooraf te beden-

ken, hoe gij u zult verdedigen. Want Ik zal u mond en wijsheid geven, welke al uw tegenstanders niet zullen kunnen weerstaan of weerleggen" (vs 14/5; men lette op de overeenkomst in bewoordingen met Hand. 6 : 10, hierboven aangehaald!) Datzelfde nu zien we ook weer in de geschiedenis van Jezus' optreden in de synagoge te Nazareth: de mensen verwonderden zich over de woorden van genade die van Zijn lippen kwamen!

En deze laatste woorden lezende herinneren we ons opeens, dat „genade” in de hier gebleken betekenis ook reeds voorkomt in het Oude Testament. In Ps. 45 immers — een psalm die de schrijver van de Hebreërbrief op Christus' betreft! — lezen we o.a. deze woorden: „genade is op uw lippen uitgestort” (vs 3). Dat is zakelijk hetzelfde²⁾ als wat Ps. 49 : 4 aldus uitdrukt: „mijn mond zal enkel wijsheid spreken”.³⁾

D. Holwerda.

¹⁾ De grammaticale vorm van het Griekse woord voor „vol” dat hier staat, is voorwerp van discussie geweest. Mij lijkt het het beste, de vorm als nominativus op te vatten en die bijvoeglijk naamwoord te betrekken op het vleesgeworden Woord.

²⁾ Zie b.v. de verklaring van Briggs (Int. Crit. Comm.) ad loc.: „grace of speech as a gift of Yahweh”. In dezelfde richting gaat Delitzsch, die ook zijnerzijds verband zoekt met Luc. 4 : 22! Voorts Weiser in zijn commentaar; in zijn vertaling zijn (blijkbaar door een zetfout) de woorden in kwestie weggelaten.

³⁾ Misschien is het woord in ongeveer dezelfde zin ook gebruikt in Zach. 12 : 10 „Ik zal over het huis van David en over de inwoners van Jeruzalem uitgieten den Geest der genade en der gebeden”. Allereerst zou de verbinding met „gebeden” hier bij „genade” kunnen doen denken aan iets dat met de „lippen” te maken heeft. Voorts lette men op het vervolg van deze belofte voor „het huis van David en de inwoners van Jeruzalem” in 13 : 1 vlgg. Daar heet het (vs. 2), dat God uit het land zal wegdoen „den onreinen geest”; blijkens het verband hebben we hier, dunkt mij, te denken aan het spreken van valse profetie (men denkt onwillekeurig aan Openb. 16 : 13, waar o.a. uit de mond van den valsen profeet een onreine geest komt in de gedaante van een kikker). Indien we nu bij Zacharia in 13 : 2 (het wegdoen van den onreinen geest uit de mond) de negatieve tegenhanger mogen zien van de positieve belofte in 12 : 10, dan is er nog meer voor te zeggen, „genade” daar op te vatten in de door ons naar voren gebrachte betekenis. Intussen: ik acht mij niet bevoegd deze kwestie uit te maken. Misschien wil een oudtestamenticus haar eens bekijken.

Voorts is het opmerkelijk, hoe tot tweemaal toe, als door Lucas een oudtestamentische tekst wordt aangehaald waarin de uitdrukking „genade vinden in de ogen van” of een dergelijke voorkomt, het woord „wijsheid” wordt toegevoegd. We bedoelen Hand. 7 : 10 „(God) gaf hem (d.i. Jozef) genade en wijsheid tegenover Farao, den koning van Egypte...” (de uitdrukking van Gen. 39 : 21 is hierin vrij verbonden met de geschiedenis van 41 : 37 vlgg.); en Luc. 2 : 52 „en Jezus nam toe in de wijsheid en grootte en genade bij God en mensen”, een citaat uit 1 Sam. 2 : 26. Men vraagt zich af: heeft Lucas het woord „wijsheid” soms ter verklaring van „genade” toegevoegd? En bij het lezen van de laatste geciteerde tekst denken we onwillekeurig aan 2 Petr. 3 : 18 „wast op in genade en kennis”. („Kennis immers en „wijsheid” betekenen vrijwel hetzelfde.)

KRITISCHE KRABBELS

Verdacht

Plotseling stond hij voor mij, met zijn fiets mij op het trottoir de pas afsnijdend. Hij was een grote agent met een scherpgesneden gezicht, dat enige scherpzinnigheid suggereerde. Deze indruk verdween echter meteen toen mij op barse toon werd gevraagd: „Mijnheer, wat zoekt U in deze buurt?” Even speelde ik met de gedachte het antwoord „niets” te laten luiden, doch ik bedacht tijdig dat dit wel tot een conflict zou kunnen leiden en dus zei ik „De ruimte, meneer”.

„De ruimte, de ruimte, wat bedoelt U?” Ik wees naar de vlakke die hier van de stadsrand af naar de nachtelijke horizon afhelde. „Zo”, zei de straatagent, nog even bars, „dat zal wel. Komt U maar mee”. „Mag een vrij burger dan hier niet lopen?” Ik begon nu echt boos te worden, al kwam de vraag er wat onnozel uit. „Dat mag U wel, maar U mag zich hier niet op verdachte wijze ophouden”, repliceerde de dienaar van de wet mitsgaders van de pas herziene politie-verordening. „Dat doe ik toch niet?” Het klonk vrij scherp. „Meneer, dat doet u wel”. „Zo”, zei ik, „mag een huisvader die de hele zondag is opgetrokken met een paar zieke kinderen des avonds niet een luchtje scheppen?” Hij nam mij indringend op en weifelde kennelijk of hij mij voor een huichelaar moest verslijten, of, overtuigd van zijn misgreep, snel op zijn fiets moest stappen.

„Komt U toch maar mee naar het bureau”. En zo sjokten we bij de lange weg tegen de dijk op en ik kon nog enigszins genieten van de ruimte om mij heen. Daaraan zou weldra een einde komen. Hoog op de dijk lag het achter alle ramen helverlichte splinternieuwe politiebureau. Vanmorgen was ik deze weg gefietst naar de kerk. Als ik hem dat zei zou hij mij waarschijnlijk niet geloven en ik vertikte het hem wijzer te maken door te zeggen dat ik een paar dagen geleden bij de verkiezingen uiterst rechts had gestemd. Het zou hem hoogstens hebben gestijfd in de mening dat men met extremisten extra voorzichtig moest zijn.

Bij de poort van het bureau gaf de agent inderhaast zijn fiets af aan een collega, die mij al even wantrouwend opnam.

Toen wij binnen waren had ik de vrijmoedigheid te vragen of ik bij de dienstdoende officier mocht worden toegelaten. Mijn bewaker trok wit weg. „Dat zullen wij wel uitmaken” en weldra zat ik in het scherpe licht aan een tafeltje, vlak voor een raam. Ik keek eens naar buiten: dáár op die ruimte die nu nog een modderpoel is zal binnenkort onze kerk worden gebouwd, dacht ik. Stel je voor dat ze daar even vlug en stompzinnig zijn in het verdenken van een vrij man die de ruimte nodig heeft, zelfs op zondagavond....

Een zwaarbehaarde majoor nam mij het verhoor af.

„Wat deed U daar op straat”.

„Wandelen meneer”.

„Zo, en waar liep U naar te kijken?”

„Naar de vlakke, de sloten en de verre lanen en zelfs de sterren, meneer”.

„Dat is een rare belangstelling.

„Vindt U?”

„Ja, ik denk dat je naar auto's en openstaande garagedeuren gekeken hebt”.

Er waren inderdaad aan de stadsrand geparkeerde auto's en er waren ook enkele boxen.

„Auto's hebben niet mijn belangstelling, meneer”.

„Auto-pyama's ook niet?”

Ik schoot in de lach en weer was er ook bij deze politieman die vreemde weifeling. „Ik zou graag de dienstdoende officier spreken”, waagde ik opnieuw. De brigadier zuchtte eens en bood mij toen uit een verfrommeld pakje een cigaret aan.

Ik nam de gelegenheid te baat het gesprek los te gooien.

„Als ik een hoed had gedragen, zou ik dan ook aangehouden zijn of als ik platvloerser interesses had opgegeven dan te kijken naar het land en naar de hemel. Mag een mens dat niet meer, meneer?” De brigadier zuchtte nog eens. „Ik kom ook uit de polder”, zei hij toen en stond op, mij alleen latend. Aan een bureautje, verder op, zat een groepje geuniformeerden mij meewarig op te nemen. Ze wisten kennelijk niet wat voor vis ze nu in de fuik hadden.

O, ik had kunnen opstuiven. Ik had kunnen zeggen dat ik sinds de bezetting het mijne dacht van politie-methoden. Ik had ook kunnen zeggen dat ik ondanks de fouten van ambtsdragers het ambt hoog hield. Doch ik hield mij in en tuurde nog eens naar die modderpoel waar onze eigen kerk zal verrijzen....

Ik wil kerk en staat heus niet te dicht bij elkaar brengen, maar ze doen het maar al te vaak uit eigen beweging. Ik ben er dusdanig mee vertrouwd in de verdachte hoek te zitten, dat de politie het ook heus wel eens mag doen.

„Ik dacht het al hoor, ik dacht het al”, rumoerig kwam de brigadier op me toe. Op zijn stoel neergeploft deed hij mij een omslachtig verhaal, dat als excuus bedoeld was. Nadat er pas een auto-pyama was ontvreemd had de buurt waar ik wandelde om verscherpte politie-contrôle gevraagd. En agenten waren ook maar gewone jongens, moest meneer maar denken. Er was niets gevonden in de sloot waar meneer had staan kijken. „Zo”, zei ik koeltjes, „moest ik daarop wachten?”

In een snelle politiewagen werd ik, dwars over de vlakke naar huis gereden, maar niet dan nadat ik mijn vrouw had mogen opbellen om mogelijke ongerustheid weg te nemen. „Je moest toch maar een hoed gaan dragen”, was haar praktische commentaar. Ze weet anders heus wel dat ik onder een hoedje ben te vangen.

Weer terug aan de huiselijke haard ging ik filosoferen over de overeenkomst in verdenking en het verschil in menige afloop, wat de vergelijking tussen staat en kerk oplevert. Hoeveel broeders zijn niet keurig met een auto naar huis gebracht? Hoeveel zijn gewoon de kerkpoort uitgebonjourd?

Vanmiddag kwam ik de agent tegen die mij op die zondagavond aanhield en opracht. Had hij inplaats van een compliment een uitbrander gekregen? Ik weet het niet, maar ik dacht dat hij zich schaamde.

Frater.

Brieven uit het Verre Westen

Langer dan een jaar al ligt dat luchtpostblad uit Nederland op bericht te wachten. En nog aarzelen we met een antwoord. „Kunt u niet eens iets schrijven over Canada?” vroeg die brief.... Wel-natuurlijk kunnen we dat. Maar we derven niet goed!

Want toen we Nederland in 1955 verlieten om te gaan naar dit ons verre Brits-Columbia, hadden we wat we over ons nieuwe vaderland maar in de vingers konden krijgen gelezen. Doch nu we hier vier jaar zijn moeten we met de hand op 't hart verklaren, dat het allemaal anders is dan wij in pamflet en periodiek en in boek en brief lezen.

We schrijven het zó: „anders dan wij het lezen”, omdat we grif willen toegeven, dat de schuld voor 't grootste deel bij ons zelf lag. Een mens leest maar al te gemakkelijk in geschreven woorden, wat hij er in wil lezen

— zie de eerste de beste polemiek of verklarende verhandeling over zwart-op-wit gedrukte gedachten, gevoelens en geschiedenissen. En we waren nog maar een blauwe maandag hier, toen het tot ons doordrong, dat onze wensen dikwerf de vaders waren geweest van onze gedachten over Canada in de dagen, waarin we meenden nuchter op onze voeten te staan in Neerlands dierb're klei.

Het is deze ontdekkende ervaring, die ons „schrenkel” maakt, zoals ze 't bij ons in Kampen zeggen.... pardon: zeiden. Maar het is niet die ervaring alleen. Dat de emigranten-lectuur doorspekt is met té haastig getrokken conclusies, voorbarige oordelen en misverstanden, zulks staat voor ons na vier jaar al — herhale: al... niet: pás! — gelijk een paal boven water vast.

We zouden van evengenoemde wens-beelden en overhaastigheden krasse staaltjes kunnen geven. Misschien doen we dat nog wel eens, indien de redactie van ons blad „Opbouw” ons plaatsruimte gunt. Doch gedachtig aan voorzichtigheid en porseleinkast en een onbedachtzaamheid, die jaren tranen schreit, laten we voorlopig 't huisje bij de schuur. En beginnen met een paar onderwerpen waarbij we bezwaarlijk grote brokken kunnen maken, te weten: onze taal en onze school.

Ja — die taal! Een struikelblok voor iedere emigrant van middelbare- of bijkans middelbare leeftijd. Waartegen hij 't hoofd vol spoedcursussen omhoog en de neus der Nederlandse ijdelheid in de wind, gevoelig zijn polyglotte tenen stoot — don't worry about that!

Wij zelf, bijvoorbeeld, konden vrij vlot eenvoudig Engels lezen, eer we op de boot stapten. We studeerden in 't jaar vóór ons vertrek ijverig Albion's slevende sprake en

een boek vol dagelijkse conversatie hadden we braaf uit 't hoofd geleerd. We geven nu 't hele jaar les in Engelse grammatica en spelling aan een onbarmhartig-kritische schare van om-ende-bij drie dozijn feilloos Angelsaksisch palaverende knapen en jongedochters, die geen enkele uitspraak- of accentfout onzerzijds onopgemerkt laten passeren — in 't eerste schooljaar hier heb ik meer van hen geleerd dan zij van mij, vrees ik! Bovendien hebben we hier bij ons in de buurt een „Toastmaster Club”, oftewel een Vereniging tot Bevordering der Welsprekendheid. Doch als we aan de beurt zijn voor een speech van vijf minuten — o, wee, komende Dinsdag is 't weer zo ver! — hebben we aan ieder haar een zweetdruppel hangen. Terwijl we een bezoek aan de tandarts minder vrezen dan de maandelijkse oefeningen in openbaar debat. Omdat we dan met onze onbeholpen formuleringen dikwerf „afgaan als een gieter”, gelijk men zulk een droeve val-in-'t-publiek in de kringen van „F.Q.I.” placht te beschrijven. En maar wat blij zijn, dat er geen Canadees equivalent bestaat voor dat laag-bij-de-grondse Nederlandse lied over iemand, die met iets in het water is gevallen. Wat zouden Elmer en Bill en Kenneth en Dave en de anderen het somtijds verheugd aanheffen. Want deze grote overwinning hebben we behaald: we worden niet meer beleefdelijk als een beklagenswaardige vreemdeling ontzien, tegen wie men behoort te zeggen, dat hij goed Engels spreekt, ook al maakt hij drie grammaticale- en zeven uitspraakfouten in één vrijwel onverstaanbaar zinnetje van zes woorden. Integendeel: men wijst ons op onze fouten en er zijn er, die al zó naar ons en onze argumenten luisteren, dat ze ons serieus tegenspreken. Laat ik u mogen vertellen, dat zulks een grote victorie is voor een emigrant, hoe vreemd u dat ook in de oren moge klinken!

Doch met dat al maak ik me niet de minste illusies. Zó accentloos als ons vijfjarig dochtertje leer ik het nooit, zo gewoon en „van-zelf”. En wanneer we aan tafel de Bijbel hebben gelezen — dat móet nu al, want anders hebben de vijf jongsten in ons gezin er niets aan — wanneer we aan tafel Bijbel hebben gelezen, gaan er zelden vele dagen voorbij, dat de grote jongens niet met gepaste bescheidenheid Vader het een of ander onder 't oog kunnen brengen.

Nee — dat Engels... 't Is maar gelukkig, dat in ons voor meer dan de helft door lieden van allerlei tong en natie bevolkte B.C. er zo vele accenten in circulatie zijn. Bij leven en welzijn hopen we over een jaar of tien niet meer bijzonder in 't oog te lopen en uit de toon te vallen.

Weet u wie van alle Nederlanders, die we hier hebben horen spreken, misschien wel het Engels het best onder de knie heeft? Z.K.H. Prins Bernhard! Toen deze hier verleden jaar bij zijn ere-promotie aan de Universiteit van Brits-Columbia een rede voor de radio hield, kon een Canadees, die we net in huis hadden, maar moeilijk geloven, dat onze Prins niet van Engelse komaf was.

Maar genoeg over het taalprobleem, dat wellicht velen uwer slechts matig interesseert. Vergun me u vervolgens het een en ander te vertellen over onze school hier. Voor geval u het niet weet, of het vergeten bent: er zijn over de hele wereld buiten Nederland maar twee échte, volledige dagscholen, die Gereformeerd zijn in de zin, waarin we in „Opbouw” dit woord „Gereformeerd” nemen. De jongste van de twee is die in Armadale, West-Australië, waar collega Bolhuis het bewind voert. De oudste is de William of Orange School, 505 Armstrong Avenue, Burnaby 3, via New Westminster, B.C., Canada (de verenigingskas is altijd leeg. D.V. met twee jaar moeten we er twee lokalen van ongeveer f 24.000.— per stuk bij bouwen en men kan dus nooit weten, waar een volledig adres goed voor is).

Wij genieten het grote voorrecht, deze school, bewonderenswaardig bijgestaan door collega S. van der Ploeg, van Zuidlaren, dagelijks onder onze hoede te hebben. Dit vanzelf onder een bestuur door de broeders uit de broeders gekozen.

Wij genieten het voorrecht, schreven we. En we doen dat niet uit beleefde gewoonte, maar weloverwogen. Zwart en wit, moeite en vreugde, zorg en lust tegenover elkander afgewende, mogen we 't beslist niet met minder dan dit woordeke „voorrecht” doen.

Misschien zullen we onszelf nog moeten herzien en het adjectief „groot” toevoegen, nadat we u alles verteld hebben, wat we vertellen willen. Want één ding is ons al elke dag een grote vreugd: zo Gereformeerd, zo Schriftuurlijk als wij hier mogen en kunnen zijn, kan een school in Nederland niet meer wezen.

Zo de Here wil en wij leven, daarover in volgende brieven.

Met broedergroet,

W. van der Kamp.

PERSCHOUW

Zendingen-tekort

Ds G. van Dooren schreef in het kerkblad der Canadese Kerken het volgende:

De kerkeraden kregen onlangs op hun tafel een rondschriftbrief van de zending kerk te Toronto. Daarin werd wat verteld over de gang van zaken met het beroepingswerk. De broeders daar in Toronto zijn nogal nuchter; en daarom zeggen ze het ook maar nuchter, al klinkt het erg kil, en werkt het als een emmer koud water over je hoofd: blijkbaar „voelt haast niemand ervoor om als zending uitgezonden te worden”.

Als dit waar is — en er is geen reden om eraan te twifelen gezien de vele pogingen die gedaan worden door de zending kerk, en het altijd weer „bot vangen” — dan is dit toch wel een ontstellend verschijnsel. Wij zijn niet geroepen om een oordeel te vellen over onze zusterkerken in Nederland. Wij hebben aan onszelf genoeg. In een kerkeradsvergadering kwam de suggestie op om het geld dat ingezameld is voor „hulpbehoevende studenten” te gebruiken om een jonge man (en eventueel meer dan één) op te leiden voor de zending. Want... voorlopig is er nog geen eigen opleiding.

Maar... zijn er zulke jonge mensen onder ons? Zijn er jonge mannen, die aan hun kerkeraad gezegd hebben: „zend mij!”?

„Men voelt er blijkbaar niet voor...” zegt Toronto.

Wij hebben hoge pretenties, gelijk bekend. De (enige) ware kerk, enzovoorts. En het is wel. Maar zijn onze daden in overeenstemming met die adeldom?

Of zoeken wij onze kracht in holklinkende frasen?

Ik weet heel zeker, dat noch de Mormonen, noch de Jehovahgetuigen, noch de Communisten een gebrek hebben aan „liefhebbers” voor hun zendings-acties. De wereld wordt met deze ijverars overstroemd. En valt er een, vijf anderen komen ervoor in de plaats.

Dat zijn secten, ook al goed, en secten zijn nu eenmaal fanatiek...

Maar neem dan b.v. de Presbyterian Churches. Neem een kijkje in hun opleidings-school. Zie daar de wereldkaart hangen met eromheen een 75 tot 100 portretten van de zendingsarbeiders in verschillende delen van de wereld. Het „vak” zending is er een van de hoofdvakken. En een aanstaand predikant wordt niet voor „vol” aangezien als hij niet eerst enkele jaren op een of ander „field” zijn krachten gaat geven in de dienst van de Koning die met haast komt.

O ja, ik weet wel, er is overigens op die opleiding wel wat aan te merken. Maar waarom nu altijd éerst daarop gelet? Dat is ook zo gemakkelijk. Gelooft u ook niet dat zulke kerken, die de bloem van hun jonge mannen opleiden voor de zending, in het oordeel zullen opstaan tegen kerken, waar men haast niemand kan vinden, die „ervoor voelt” om zending te worden?

Neemt dat niet allereerst onze jonge mensen kwalijk.

De schuld ligt hier bij de predikanten, als zij hun gemeenten niet met het Woord opvoeden tot zendings-ijver. Bij de kerkeraden die op huisbezoeken e.d. niet van ijvervuur blaken voor dit werk van de Koning zodat jonge harten aangestoken worden. Bij de ouders, die misschien hun kinderen voorgaan in aardgezindheid, en meer belangstelling hebben voor een hoger loon dan voor de koninklijke dienst.

De voorbede gevraagd! Opdat het ijvervuur ontvlamme, en jonge mensen 's nachts op hun bed liggen te woelen, omdat de roepstem van de koning hen aangeraakt heeft, en zij misschien met Jeremia willen zeggen:

„Heer, zend een ander”...; maar ze komen er niet onderuit.

Het is goed, dat Ds Van Dooren dit trieste verschijnsel signaleert. Een kerk lééft in zoverre in haar de begeerte brandt om het Evangelie uit te dragen, om te getuigen van haar Heer en Heiland. Zending is een wezenskenmerk van de kerk. Als het met de kerk goed staat is zij geheel en al op de zending — dichtbij en veraf — georiënteerd. En dan zendt zij de beste van haar zonen. Als de drang, de wil om een licht te zijn in de donkere wereld niet in de kerk lééft, wordt zij een gemeenschap van elkaar verbijterende mensen, die zichzelf verliest. Al is ze overigens nog zo „orthodox”.

Stellingen Jeugdwerk

In een oude „Standaard” vond ik de volgende reeks stellingen van Prof. Schilder over het Gereformeerd Jeugdwerk. Ze werden door hem verdedigd op de Conferentie van de Gereformeerde Meisjesbond, welke gehouden werd op 13 en 14 oktober 1939.

I. De arbeid van onze jeugd-organisaties, ook van die der „verenigingen” (dit woord gebruikt in onderscheiding van „vergaderingen”) valt slechts ten deele onder de „opvoeding” der jeugd; voor een ander deel komt hij op uit den drang tot vereniging, die aan alle menschenleven inhaerent is.

II. Wijl overeenkomstig den aard van de menselijke natuur, en dus óók van het zich daarbij aansluitende en deze tot ontplooiing brengende verbond Gods, eerstgenoemde voorafgaat aan de bewustheid van het tweede, heeft dit eerstgenoemde over heel de linie leiding te nemen.

III. Dit „leiding” nemen mag echter nooit zijn taak vergeten, en de natuur te niet doen; het mag daarom het tweede element alleen maar zó „leiden”, dat de bijzondere leiding van de jeugd-organisatie zich zelf als **bijzondere** leiding op den duur overbodig maken kan; anders zou ze ingaan tegen de ordeningen Gods voor de menselijke natuur, dus ook tegen het verbond Gods.

IV. Derhalve is onder Christenen geen plaats voor Jeugd-organisaties, als onder nationaal-socialisten worden gepropageerd en in stand gehouden; deze toch gaan uit van de miskenning van Gods verbond en mitsdien schenden zij de ordinantie Gods voor de menselijke natuur, die alleen in dat verbond worden erkend en in rekening gebracht; hun „leiding” is altijd „verleiding”; bij hen neemt het eerste element uit stelling I noodwendig het tweede element weg.

V. Hetzelfde is te zeggen van elke jeugd-organisatie, uitgaande hetzij van een dictoriaal geregeerden staat, hetzij van een hiërarchisch ingerichte kerkelijke formatie.

VI. Omgekeerd dringt in alle op het ideaal van humanistische vrijheids- en persoonlijkheidscultuur „gebouwde” jeugdwerk van de in stelling I genoemde elementen het tweede voortijdig het eerste — trouwens gedenatureerd — terug.

VII. Alleen gereformeerd inzicht omtrent grondslag, aard en doel der jeugdorganisaties kan in beginsel aan het verbond Gods, en dus ook aan de menselijke natuur recht doen, tusschen beide elementen de verhouding zuiver houden, dienovereenkomstig doel en grondslag van elke jeugd-organisatie steeds afzonderlijk harmonisch aan elkaar verbonden, en zoo het rechte spoor betreden en verder zoeken te wijzen.

Deze stellingen zijn de moeite van het overdenken nog alleszins waard.

Zo mag het niet!

Onder dit opschrift schreef Ds H. Veltman van Zeist in „Ons Kerkblad” het volgende:

Ds J. R. Wiskerke te Heemse begint in „de Reformatie” van 11 april j.l. „Kanttekeningen” te geven bij „Levensbeschouwing” van prof. K. J. Popma.

De eerste Kanttekening is de volgende:

„Mocht iemand menen, dat dr Popma in dit groots opgezette werk nu eindelijk wel de onrust en onrijpheid van „Vrijmaking, een getuigenis”, waarin hij zich aan tal van karikaturen te buiten ging, te boven is gekomen, dan komt hij helaas bedrogen uit.

Althans we lezen op pag. 206 de merkwaardige woorden: „En als een kleine en verdrukte groep naar de vrijheid in Christus, maar daarna die vrijheid tot een aanfluiting maakt door haar te persen in de dwangbuis van een niet eens voldragen te boek gestelde godgeleerdheid, is dat een blijk van wereldse berekening”.

De kanttekenaar gaat uit dit citaatje verstrekkende conclusie trekken. Hij vervolgt: „Hier lanceert prof. Popma niets meer of minder dan de beschuldiging, dat de vrijgemaakte kerken hun vrijheid geperst hebben in de (het) dwangbuis van prof. K. Schilders Catechismusverklaring.

Althans wanneer wij zijn deels anonieme beschuldiging juist lezen!

Deze aanklacht klinkt niet mals, vooral, wanneer men in rekening brengt, dat „godgeleerdheid” bij Popma zoveel als een geladen projectiel betekent tegen ieder, die zich op onwettige wijze in de geheimen Gods heeft ingedrongen!

Maar — laten we nagaan hoe onberaden dr Popma hier tegen de broeders woedt”.

Dat wordt dan door de schrijver als volgt gedaan:

„A. Elke schijn van bewijs voor de in dit citaat aangeduide stand van zaken ontbreekt. Dr Popma „constateert” kalmweg iets, wat nog geen mens heeft ontdekt. Zijn „constateren” betekent in feite niets anders dan een „construeren”. De auteur poneert en dat schijnt hier en elders reeds de waarheid te moeten inhouden. Praktisch gezien is dat dwaasheid, wijsgerig gezien misschien reeds een besmetting met het eigentijdse irrationalisme.

B. Hebt u ooit van een dergelijke boekverering gehoord in het midden der Gereformeerde Kerken? Zij bestaat alleen als karikatuurbeeld!

Niemand onder ons heeft ooit de dwaasheid begaan om „K.S.” onfeilbaar te verklaren.

En zal Schilders menselijke erfenis ook een erfenis met gebreken wezen, is dat dan reden om nu Schilders Catechismusverklaring in haar totaliteit af te maken als een onvoldragen produkt van een theoreticus, wiens hoofdwerk gekwalificeerd kan worden als een oneerbiedig doordringen in Gods verborgenheden?

Immers neen.

En denk dan bovendien nog, dat Popma juist blijkens dit boek, dat Zondag 1—12 behandelt, wel degelijk veel van Schilders Catechismusverklaring (Zondag 1—10) geleerd moet hebben. Onder ons is nog al eens de vermaning gehoord om de ontslapen heiligen, wier geschiedenis ten dele in de H. Schrift wordt verhaald, niet achteraf met onbewijsbare óf onbewezen beschuldigingen te achtervolgen.

Dezelfde eis van recht moge ook voor ogen staan m.b.t. de nagedachtenis van prof. K. Schilder.

Tegenover zulke polemieken als in dit citaat ons geboden, die meer aan een ongeremde en onbeheerste uiting van emotionaliteit en sentiment doet denken dan aan het weloverwogen bouwwerk van een Gereformeerd hoogleraar past niet anders dan een krachtig: „neen”.

Ds Wiskerke heeft dus nog al wat bezwaren tegen dat éne zinnetje, dat hij uit prof. Popma's boek citeert.

Nu wil ik mij niet mengen in een eventuele polemieken tussen hem en prof. Popma. Laatstgenoemde zal zich over het geschrevene, als hij dat nodig vindt, zelf wel kunnen verantwoorden.

Maar ik schrijf over deze „Kanttekening” van ds Wiskerke, omdat ik van oordeel ben, dat zijn manier van polemiseren, zoals die in het bovengeciteerde uitkomt, toch beslist niet door de beugel kan.

Hij meent, dat prof. Popma in het bewuste zinnetje een beschuldiging uit aan 't adres der vrijgemaakte Kerken: zij hebben hun vrijheid geperst in de (prof. Popma schreef: het) dwangbuis van prof. K. Schilder's Catechismusverklaring.

Voorzichtig volgt dan eerst: „Althans wanneer wij zijn deels anonieme beschuldiging juist lezen!”

Als de schrijver daaraan twijfelde, dan had hij dubbel voorzichtig moeten zijn. Maar hij brandt er op los! En hoe!

Dat is hier juist de vraag: is hier een beschuldiging gelanceerd aan 't adres der vrijgemaakte Kerken? Is ze deels anoniem? Gaat het hier over de Catechismusverklaring van prof. Schilder? In heel het verband, waaruit het geciteerde zinnetje gelicht is, komt nóch de naam van prof. Schilder, nóch die van de vrijgemaakte Kerken voor. De bewuste Catechismusverklaring wordt niet genoemd. Prof. Popma geeft op blz. 206 alleen maar een aantal voorbeelden van wereldse berekening zoals die ook in de Kerk des Heeren en onder Christgelovigen kan voorkomen. De in het geciteerde zinnetje gestelde mogelijkheid is er één uit vele. En als men het door prof. Popma geschrevene dan historisch meent te moeten gaan toepassen, dan kan evengoed gedacht worden aan een godgeleerdheid uit het begin van de christelijke jaartelling als aan één uit de tijd van de grote Reformatie of van de Afscheiding of de Doleantie. Welke godgeleerdheid is ook ooit „voldragen te boek gesteld”? Ook de Kuyperiaanse b.v. niet! Waarom zou men bij hetgeen prof. Popma schrijft, daarna niet denken? Hééft de, procentsgewijs kleine en eens verdrukte groep der „Gereformeerden” zich niet in het dwangbuis van die theologie laten persen, juist uit wereldse berekening? En is de vrijheid-in-Christus niet op allerlei manieren, ook op de door prof. Popma beschrevene, telkens weer tot een aanfluiting gemaakt?

Er behóéft in dat zinnetje niet zulk een beschuldiging te liggen als ds Wiskerke er uit distilleert.

En ik geloof, dat het ongeoorloofd is daaruit al die gevolgtrekkingen te maken, die uit de pen van deze schrijver gevloeid zijn; en die op hun beurt weer toch wel heel krasse beschuldigingen inhouden aan het adres van een broeder: „deels anonieme beschuldiging”; „onberaden woeden tegen broeders”; „praktisch is het een dwaasheid, wijsgerig gezien misschien reeds een blijk van besmetting met het eigentijdse in haar totaliteit afmaken als een onvoldragen produkt van een theoreticus”; „de ontslapen heiligen achteraf met onbewijsbare en onbewezen beschuldigingen achtervolgen”. En waar kwalificeert prof. Popma Schilders Catechismusverklaring” als een oneerbiedig doordringen in Gods verborgenheden”? In dat éne zinnetje van hem staat het in elk geval met geen woord!

Neen, zulke polemieken gaat te ver. Zulke polemieken past niet onder ons. Zij bederft de verhoudingen. Zij breekt af.

Natuurlijk mag ds Wiskerke bezwaren hebben tegen bepaalde uitingen van prof. Popma en die met juiste argumenten en goede bewijzen staven. Maar hij had het bovenstaande niet mogen schrijven. Zijn contra-redenering (die onjuist contra is) is een slag in het gezicht van een nog op aarde levende heilige. Daar geldt hetzelfde voor, als wat ds Wiskerke schrijft over ontslapen heiligen. Een slag in het gezicht, want de schrijver kan niet bewijzen, wat hij poneert en concludeert. En als ds Wiskerke meende te mogen vermoeden, dat 't toch wél in de door hem aangehaalde woorden ging over K.S. en de vrijgemaakte Kerken, dan had hij eerst dienaangaande zekerheid moeten zien te krijgen door bij de schrijver te informeren: bedóélt u werkelijk wat ik in uw woorden meen te lezen en daaruit meen te moeten concluderen? Waarna het nog de vraag was of zó had moeten gereageerd worden als in het onderhavige geval is gebeurd.

Dezelfde woorden, die ds Wiskerke meent te mogen neerschrijven ná zijn beschuldigingen aan 't adres van prof. Popma mogen tenslotte hemzelf worden voorgehouden: „Tegenover zulke polemieken als in dit citaat ons geboden, die meer aan een ongeremde en onbeheerste uiting van emotionaliteit doet denken dan aan het weloverwogen bouwwerk van een Gereformeerd hoogleraar (c.q.: de weloverwogen voorlichting van een Gereformeerd predikant) past niet anders dan een krachtig: „neen”.

Aan dit artikel voegde Ds Veltman het volgende P.S. toe:

P.S. Bovenstaand artikel werd geschreven op woensdag 15 april en de volgende dag naar de drukkerij verzonden.

In „De Reformatie” die zaterdag 18 april verscheen, stond een aanvulling op het artikel van ds Wiskerke. Deze luidt:

„Ter verduidelijking en om iedere schijn af te wenden, als zou het er mij om te doen wezen van prof. Popma kwaad te spreken, zou ik aan het kopje: „een onberaden zwaardslag tegen de broeders” een vet vraagteken wilen toevoegen. Zó komt beter dan tot dusver uit, hoe de daarna geciteerde passage uit dr Popma's boek naar de mijns inziens meest voor de hand liggende uitleg zulk een onberaden zwaardslag inhoudt.

Mocht blijken, dat dr Popma aan geheel iets anders gedacht heeft, dan waaraan zijn woord mij denken deed, ik zal de eerste zijn, die mij verblijd”.

Blijkbaar heeft de schrijver zelf dus reeds gevoeld, dat hij in zijn schrijven te ver is gegaan. Als hij nu alleen een vraag gesteld had: bedoelt u met dat éne zinnetje een zwaardslag tegen de broeders te geven — dan was er geen reden voor een klacht.

Maar dat nu geplaatste vette vraagteken verandert niets aan de conclusies die ds W. in zijn artikel heeft getrokken en aan de beschuldigingen, die hij heeft gelanceerd aan het adres van prof. Popma.

Daarom meen ik mijn bovenstaand artikel te mogen en te moeten handhaven.

Ds Wiskerke heeft ondanks zijn vraagteken aan een broeder een onberaden zwaardslag gegeven.

Zo mag het onder ons niet zijn!

Het is goed dat Ds Veltman deze slipper even signaleert.

Polemiek met broeders is een delicate aanleggenheid. De zaak waarover het in de polemieken ging wordt meestal weer gauw vergeten. Maar bij de gemiddelde lezer blijft ten gevolge van een verkeerde gevoerde polemieken dikwijls alléén aversie van en wantrouwen jegens de bepolemiserde broeder achter. En dit zijn pestilente dingen in de gemeenschap der heiligen.

Vooraf polemieken met broeders moet gevoerd worden met broederlijke welwillendheid, wetenschappelijke bescheidenheid en christelijke „vriendelijkheid”.

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen te Stads kanaal, D. Berghuis te Grotégast.

Intree. Ds A. C. Haitsma, gekomen van Opende-Surhuisterveen deed zijn intree in de Geref. Kerk te Heerde. Zijn intreetekst was Jesaja 40 : 1—8.

Afscheid. Ds J. Goudzwaard nam afscheid van de gemeente van Rozenburg met een preek over 2 Cor. 4 : 8.

Zo juist verschenen:

Ds. D. de Boer

WOLVEGA

een teken!

De breuk in de Gereformeerde Kerk aldaar verklaard

Omvang 128 pags.

In dit geschrift wordt chronologisch een uiteenzetting gegeven van de moeilijkheden die Pinksteren 1958 tot een breuk in de plaatselijke Gereformeerde Kerk leidden.

Prijs f 2.25

UITGEVERIJ

J. NIEMEIJER - GRONINGEN

Verkrijgbaar in de Boekhandel

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 21

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij